

דעתו. הוא היה ג"כ עסקן ציבורי וטרח ועמל עבור בנ"י בכל מקום שהם. בשנת תק"ה, כאשר גזרה הקיסרית של מלכות אוסטריא מאריא טהערעזא, לגרש את היהודים ממדינת ביהם ומעהרין בכלל ומעיר הגדולה פראג בפרט, פנו ראשי ומנהיגי העיר הזאת אל הקהילות הגדולות בישראל שבמדינות אחרות להפיל תחינתם לפני שרי הרשות שבמדינתם, להשתדל אצל הקיסרית להשיב את הספרים אשר בהם נגזרה הגזירה האיומה לגרש את היהודים ממדינתם. גם להג"מ אריה ליב כתבו כדברים האלה, והוא ומנהיגי עיר אמ"ד השתדלו במרץ גדול אצל שרי המדינה ורבי המלוכה, שיבקשו מאת הקיסרית לבטל גזירתה. מלכות הולנד נתנה צו לציר שלה היושב בווינא, במדינת אוסטריא, להשתדל בכל עוז אצל המלכה מטעם מלכות הולנד לטובת היהודים, להשיב מחשבת הרעה אשר חשבה לגרש היהודים מארצה. מלכות הולנד נתנה לראשי ומנהיגי קהילת אמ"ד כתבי מליצה אל שרי המדינה של מלכות אנגליא, לדבר על לב המלך שם, להיות סניגור עבור האומללים יהודי ביהם אצל הקיסרית שתתן להם רחמים. הג"מ אריה ליב עם ראשי ומנהיגי עירו שלחו אגרות גם לראשי קהל עדת וויניציאה, שישתדלו אצל הרשות של ^{המדינה} מדינתם וכן אצל האפיפיור שברומי לטובת אחיהם האומללים. על ידי השתדלותם של צירי הולנד ואנגליא וממלכות אחרות נתבטלה הגזירה וניתן להם רשיון לשבת בארץ משך עשר שנים, ובכן נשארו על מקומם עד היום (ראה כ"ז בירחון שנת 1885, עמ' 49—62).

בשנת תקי"א דבר נפל ביעקב אשר שם קהילות ישראל בכל מקומות מושבותיהם כמרקחה, כי אש המחלוקת יצאה מעיר אלטונא ולהבה מקרית הארץ ותאחז בכל קצווי קהילות ישראל, אודות הקמיעות אשר נתן הגאון מו"ה יונתן אייבשיץ, ודו"ז הגאון יעב"ץ בדק אחריהם ומצא בהם שמץ פסול, כי ריח מאמיני ש"ץ שר"י נדף מהם. הוא שלח העתקות רבות מהם לרבני גדולי הדור ובתוכם גם לגיסו הג"מ אריה ליב אבד"ק אמ"ד, וזה האחרון וכן הג"מ יהושע בעל "פני יהושע" והג"מ שמואל הלמן אבד"ק מץ, והג"מ יהושע העשיל לבוב אבד"ק שוואבך וכל מדינת אנשבאך וכן הג"מ יצחק זעליג קרא אבד"ק הנובר הסכימו על ידו כי כנים דבריו כי הכותבם הוא מאמין בש"ץ שר"י כי היה משיח אלקי יעקב. הדבר הזה רגזה מנוחתו, כי היה נטרד במי מריבה הזאת שנים הרבה, והרבה אוהביו מלפנים נעשו לו לשונאים, הם מעריציו ומקדישיו של הג"מ יונתן אייבשיץ זצ"ל, ולא היתה עוד מנוחה שלימה שהיה רוצה בהעיר הזאת כלפנים. בשנת תקי"ז כאשר נתעוררה שאלת הרבנות בעיר פראג המעטירה, הרבה ראשי ומנהיגי העדה רצו לתת את כתר הרבנות דעירם עלי ראשו, ולקימו לאב ב"ד ופטרון בעיר הזאת. אך אוהבי ומעריצי הג"מ יונתן אייבשיץ חתרו חתירה תחת כסא כבודו זה, והשתדלו בכל עוז שלא יבחרו אותו לאב"ד בעיר, ובכן נתמנה הגאון בעל גודע ביתודה לאב"ד שם ולא הוא. כאמור מי המריבה הזאת הרגיוו אותו ממנוחתו, ואוהבי ומעריצי הג"מ יונתן אייבשיץ אשר היו מעריצים ומקדישים ומנשאים אותו לכל עד למעלה ראש,

דקרו אותו בחרב לשונם בכל עת ובכל שעה, כי הג"מ יונתן אייבשיץ הוא רבן של ישראל בתורה ושמעתתא מתבדרין בעלמא ע"י פלפוליו החריפים והשנונים וגדל מאד מספר תלמידיו משנה לשנה, צעירים לאלפים נוהרים אליו וצעירים אחרים לאלפים יוצאים מתחת ידיו, ואור תורתו זורח בכל קצוי ארץ ואיים רחוקים, לא כן שמו לא נודע בשערים בשער התורה כמוהו, ואיך הרהיב בנפשו עוז לדמות אליו וכ"ש להיות חולק עליו. וישא משלו ויאמר בנועם מליצתו מדוגמת משלו: דעו אם מדליקין ומאחיזין את האור בקש ובגבבא, אז ההבערה ללהב יצאת ותאחו אותם מיד, והלהב מהר הולך וגדול עד לב השמים, אבל מיד תשקע האש ונעשה אפר ולא יודע עוד ברגעים אחדים אם היה בזה להב. לא כן אם מאחיזין אור בעצים עבים וגדולים מאד ובקורות גדולות, אף כי האש אוחו בכולם, מ"מ לא נראה אורם למרחוק וההבערה אינה יוצאת ללהב גדול הרבה מאד, אבל ההבערה מתקימת זמן רב. כן חילוק הזה ביני ובינו. אור תורתו דומה להעברת קש וגבבא הנראית למרחוק לאור גדול הרבה מאד וההבערה ללהב יצאת, אבל ברגעים אחדים תשקע האש ולא יזכר עוד. אצלו תשקע אור התורה ומשרת הרבנות מיד אחר מותו, ואצל בניו ובני בניו לא תהיה התורה חוזרת על אכסניה שלה, לא כן אצלי וכן אצל הגאון בעל פני יהושע, כי כוונתנו לשם שמים בלי שום פניה, יעמוד עמוד האש של התורה, ולא יסור שבט הרבנות ומחוקק מבין זרעינו אחרינו משך זמן רב, דור אחר דור, ואור התורה שלהם יאיר לבני ישראל בכל מקומות מושבותיהם ימים רבים. הג"מ אריה ליב זכה לדור ישרים יבורך בנים ובני בנים וזרעם אחרינו, רבנים גדולים, גאונים מצויינים אדירי התורה אשר ישבו כסאות למשפט בקהילות הגדולות והראשיות בישראל ונודעים לשם ולתהילה בקרב כל ישראל עד ימינו אלה.

ואלה שמות בניו ובני בניו וחתניו לוקחי בנותיו ונכדיו, אשר שימשו ברבנות בקהילות שונות, עד ימינו אלה:

הדור הראשון: (א) הג"מ שאול אבד"ק אמ"ד בעל בנין אריאל. (ב) הג"מ צבי הירש אבד"ק ברלין. חתניו (ג) ה"ר משה מזאלקווא. (ד) הג"מ שאול הלוי אבד"ק האג. (ה) הג"מ יצחק הלוי אב"ד דק"ק קראקא והגליל.

הדור השני: (ו) הג"מ יעקב משה אבד"ק אמ"ד (בן סי' א'). (ז) הג"מ אברהם כהנא אבד"ק ברעסטיץ (חתן סי' א'). (ח) הג"מ אלעזר הלוי איש הורוויץ אבד"ק זלאזיץ (חתן סי' א'). (ט) הג"מ יעקב מאיר הלוי בן הג"מ בעל הפלאה (חתן סי' א'). (י) הג"מ שאול אבד"ק פפד"א בעל כסא דהרסנא (בן סי' ב'). (יא) הג"מ שלמה אבד"ק לונדון (בן סי' ב'). (יג) הג"מ מרדכי זאב אורינשטיין אבד"ק לבוב (בן סי' ג'). (יד) הג"מ משולם זלמן אשכנזי אבד"ק פאמריץ (בן סי' ג'). (טו) הג"מ מרדכי הלוי אבד"ק טיקטין (בן סי' ה'). (טז) הג"מ צבי הירש דוד אבד"ק קראקא (בן סי' ה').

הדור השלישי: יז) הג"מ יחיאל אריה ליב אבד"ק לעווערדען (בן סי' ו').
 יח) הג"מ שמואל בערנשטיין אבד"ק אמ"ד (חתן סי' ו'). יט) הג"מ נפתלי צבי
 אבד"ק שוואל (חתן סי' ו'). כ) הג"מ יעקב כהנא מוילנא, מח"ס גאון יעקב (בן
 סי' ז'). כא) הג"מ אריה ליבש הלוי איש הורוויץ אבד"ק סטאניסלאב (בן סי' ח').
 כב) הג"מ שאול הלוי איש הורוויץ (בן סי' ח'). כג) הג"מ אברהם יעקב יוקיל
 הלוי אבד"ק זלאזיץ (בן סי' ח'). כד) הג"מ יעקב משולם ארינשטיין אבד"ק לבוב,
 בעל ישועות יעקב (בן סי' י"ג). כה) הג"מ משה יהושע העשיל אבד"ק ראהטין,
 מח"ס הים התלמוד (בן סי' י"ג). כו) הג"מ אריה ליב קאצינלבוגין אבד"ק בריסק
 דליטא (חתן סי' י"ג). כז) הג"מ יהודה יודל ברודא, מח"ס זכרון יהודה (חתן
 סי' י"ג). כח) ה"ר יצחק אהרן הלוי איטינגא מלבוב (חתן סי' י"ג). כט) ה"ר
 דובעריש היילפרין מברעזאן (חתן סי' י"ג). ל) הג"מ משולם זלמן אשכנזי אבד"ק
 לובלין (בן סי' י"ד). לא) הג"מ אריה ליב הלוי אבד"ק טיקטין (בן סי' ט"ז).

הדור הרביעי: לב) הג"מ יששכר בער בערנשטיין אבד"ק האג (בן סי' י"ח).
 לג) ה"ר צבי הירש הלוי איש הורוויץ מעיר שקלאב (בן סי' כ"א). לד) הג"מ
 יעקב יוקיל הלוי איש הורוויץ דיין ומו"ץ בעיר בראדי (בן סי' כ"א). לה) הג"מ
 משולם יששכר הלוי איש הורוויץ אבד"ק סטאניסלאב, מח"ס בר ליואי (בן סי'
 כ"א). לו) הג"מ מרדכי זאב אורינשטיין מלבוב (בן סי' כ"ד). לז) הג"מ מרדכי
 זאב הלוי איטינגא מלבוב, בעל מפרשי הים (בן סי' כ"ח). לח) הג"מ יוסף שאול
 הלוי נ"ז אבד"ק לבוב, בעל שואל ומשיב (חתן סי' כ"ח). לט) הג"מ אריה ליבש
 הלוי נ"ז מברעזאן, מח"ס בית אל (חתן סי' כ"ט).

הדור החמישי: מ) הג"מ אלעזר משה הלוי איש הורוויץ אבד"ק פינסק (בן
 סי' ל"ג). מא) הג"מ יהושע הלוי איש הורוויץ אבד"ק שקלאב (בן סי' ל"ג).
 מב) הג"מ אברהם ישכר הלוי איש הורוויץ אבד"ק צעשיגוב (בן סי' ל"ד).
 מג) הג"מ ברוך הלוי אבד"ק שעברשין (בן סי' ל"ד). מד) הג"מ אלעזר הלוי
 דיין ומו"ץ דק' זלאזיץ (בן סי' ל"ד). מה) הג"מ אלעזר הלוי אבד"ק ראהטין,
 מח"ס דבר הלכה (בן סי' ל"ה). מו) הג"מ יצחק הלוי אבד"ק סטאניסלאב, מח"ס
 מאה שערים (בן סי' ל"ה). מז) הג"מ שאול הלוי אבד"ק טיסמניץ, מח"ס שו"ת
 בשמים ראש (בן סי' ל"ה). מח) הג"מ יעקב יוקיל הלוי אבד"ק דעלאטין, מח"ס
 שו"ת ריב"ם וס' אבני שהם (בן סי' ל"ה). מט) הג"מ יוסף הלוי אבד"ק אוסציא
 (בן סי' ל"ה). נ) הג"מ יהושע קלוגער אבד"ק גריידינג (חתן סי' ל"ה). נא) הג"מ
 צבי הירש אורינשטיין אבד"ק לבוב, מח"ס ברכת רצ"ה (בן סי' ל"ו). נב) הג"מ
 יצחק אהרן הלוי איטינגא אבד"ק לבוב (בן סי' ל"ז). נג) הג"מ יוסף שאול הלוי
 נ"ז אבד"ק לבוב, בעל שואל ומשיב, המוזכר בסי' ל"ח (בן סי' ל"ט).

הדור השישי: נד) הג"מ ברוך הלוי עפשטיין, מח"ס תורה תמימה (חתן סי'
 מ'). נה) הג"מ מאיר שווארץ אבד"ק שקלאב (חתן סי' מ"א). נו) הג"מ שלום

אלטר הלוי איש הורוויץ טויסט (בן סי' מ"ה). גז) הג"מ דוד הלוי אבד"ק סטאניסלאב, מח"ס שו"ת אמרי דוד (בן סי' מ"ה). נח) הג"מ אפרים פישל הלוי אבד"ק מראמפוליע (בן סי' מ"ה). נט) הג"מ יהושע העשיל תאומים-פרענקיל אבד"ק לובטשוב (חתן סי' מ"ה). ס) הג"מ אריה ליבש הלוי אבד"ק סטאניסלאב, מח"ס הרי בשמים (בן סי' מ"ו). סא) הג"מ פנחס הלוי איש הורוויץ אבד"ק זורונא (חתן סי' מ"ו). סב) הג"מ לוי לעמבסקי אבד"ק סמילע (חתן סי' מ"ו). סג) אאמו"ר הג"מ אריה הלוי אבד"ק קראקא והגליל, מח"ס חיי אריה (בן סי' מ"ז). סד) הג"מ פינחס הלוי אבד"ק בראדשין ((בן סי' מ"ח). סה) ה"ר יוסף קלוגער אבד"ק גריידינג (בן סי' נ'). סו) ה"ר מאיר קלוגער אבד"ק קראקוויץ (בן סי' נ'). סז) הג"מ אריה ליב ברודא אבד"ק לבוב, מח"ס מצפה אריה (חתן סי' נ"א).

הדור השביעי: סח) הג"מ אליהו פרענקיל אבד"ק פשעווארסק (בן סי' נ"ט). סט) הרב ר' נחמן הלוי אבד"ק העליטש (בן סי' נ"ז). ע) הרב ר' משה הלוי אבד"ק סטאניסלאב (בן סי' נ"ז). עא) הרב אבד"ק ליסעץ (בן סי' נ"ז). עב) אחי הבכור הג"מ מיכאל הלוי מקראקא, מח"ס עבודת הלויים. עג) אחי הגדול הג"מ משה הלוי, מח"ס טוב עין. עד) אני הצעיר שבאחים, צבי הלוי איש הורוויץ אבד"ק דרודן (בניו של סי' ס"ג).

כל אלה הם בניו ניניו ויוצאי חלציו של הג"מ אריה ליב אבד"ק אמ"ד, והא לך שבעה דורות, למעלה משבעים זקנים אשר שימשו ברבנות וישבו על מדין בקהילות שונות, ומהם מחברי ספרים. אשרי האיש שככה לו וזכה לכך, לשבעה קני דמנורה (ז' דורות) יוצאי ירכו, אשר יאירו באור תורתם וחכמתם על שמי הליכות התלמוד, והיו לבניי בתוך הגולה נר לרגלם ואור לנתיבתם עד ימינו אלה.

גם הגאון בעל פנ"י זכה לדור ישרים יבורך, לבנים ולבני בנים רבנים גדולים וגאונים מצוינים יושבי על מדין בקהילות הראשיות בישראל משך ארבעה דורות. יאלה שמות בניו ובניו וזרעו אחריו של הגאון בעל פנ"י אשר שימשו ברבנות במדינות שונות.

הדור הראשון: א) הג"מ ישכר בעריש אבד"ק פאדהייץ. ב) הג"מ אריה ליב אבד"ק הנובר והמדינה, מח"ס פני אריה. ג) הג"מ נתן אבד"ק דאברמיל, מח"ס מאורות נתן. — חתניו ד) שלמה דובעריש אבד"ק גלוגא רבתי. ה) הג"מ נפתלי הירץ היילפרין בן הג"מ משה אלחנן היילפרין אבד"ק זלאטשוב.

הדור השני: ו) הג"מ צבי הירש רוזניש אבד"ק לבוב, מח"ס תשע שיטות (בן סי' א'). ז) הג"מ צבי הירש אבד"ק בוסק (חתן סי' א') ושם אשתו שרה. ח) הג"מ ישכר דובעריש אבד"ק הנובר והמדינה (בן סי' ב'). ט) ה"ר שמחה הלוי מדאברמיל (חתן סי' ג'). י) הג"מ משה אבד"ק טשארטקוב (בן סי' ד').

יא) הג"מ שלמה אבד"ק ראזויטש (בן סי' ד'). יב) הג"מ נתן אריה דיין ומז"ץ בעיר הרובשוב (בן סי' ד'). יג) הג"מ אהרן יהושע אליהו אבד"ק ראזויטש (בן סי' ד') וחתן הג"מ שלמה אבד"ק לבוב, מח"ס מרכבת המשנה על הרמב"ם.

הדור השלישי: יד) ה"ר שרגא פייביש הכהן (חתן סי' ז') ושם אשתו טאבא רייזל. טו) הג"מ שמואל בערנשטיין אבד"ק אמ"ד (בן סי' ח'). טז) הג"מ נתן לעווינשטיין (בן סי' ח'). יז) הג"מ אפרים באמבאך אבד"ק ליזענסק (חתן סי' ט'). יח) הג"מ יהושע יהודה אבד"ק טשארטקוב (בן סי' י'). יט) הג"מ שאול אבד"ק טאמשוב (בן סי' י"ג). כ) נפתלי צבי הירש אבד"ק שוואל היא זוואלע אשר במדינת הולנד (בן סי' י"ג).

הדור הרביעי: כא) הרב הגדול מו"ה מרדכי צבי הכהן יאללעס מלבוב (בן סי' י"ד) אבי הרה"ג מו"ה זכריה ישעיה יאללעס ממיונסק, מח"ס זכר ישעיהו ב"ח. כב) הג"מ יששכר בעריש אבד"ק האג (בן סי' ט"ו). כג) הג"מ יעקב אבד"ק גיימעגען במדינת הולנד (חתן סי' ט"ו). כד) ה"ר אברהם אביש לעווינשטיין מלובלין (בן סי' ט"ז) אבי הג"מ יוסף לעווינשטיין אבד"ק סעראצק. כה) הג"מ יצחק אליהו היילפרין אבד"ק זלאזיץ (בן סי' י"ח).

אלה הם ארבעה הדורות, אשר הניח אחריו הגאון בעל פנ"י, במספר כ"ה תברכו את בני ישראל, מהם רבנים גדולים אדירי התורה אשר ישבו כסאות למשפט בקהילות גדולות ושימשו ברבנות בערי יהודה במדינות שונות, ומהם מחברי חבורים יקרים, אשר עמדו לנס עמם ולתפארת עדתם. כל אלה הם יו"ה של הג"מ יעקב יהושע הוא הגאון בעל פנ"י. והמחפש ימצא עוד כמה מהם.

*

כאמור, על ידי המחלוקת הגדולה ופירוד הלבבות שהיה שורר בעולם היהדות אודות הקמיעות, לא היה לו להג"מ אריה ליב לעת זקנתו מנוחה שלימה ושלום ושליו כרצונו, ועל ידי זה נחלש מאד ורפה כחו והיה מדוכא ביסורים הרבה שנים. בראותו כי הגיע זמן קצו כתב את צוואתו בשנת תקי"ד, ה"ה נדפסה ע"י בראש ס' פינות הבית. ויגוע הארי החי ויאסף אל עמיו, ונפשו הטהורה עלתה השמימה ביום שביעי של פסח, ונקבר למחרתו ביום אחרון של חג הפסח שנת תקט"ו, בהיותו בן ששים וחמש שנים, ושם חלקת מחוקק ספון.

ב. הרב הגאון מו"ה צבי הירש בן הנגיד ר' אליעזר ליפמן, ראש ומנהיג בעיר זאלקווא. ונת נפשיה דר' אליעזר שם ביום ג' י"ט סיון שנת תע"ו. על לוח מצבתו המליצו בשבחיו, "הפרנס הגדול רישא דעמא מדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא" (ק"ב סי' ל"ב). זה האחרון היה חתן הנגיד ר' מרדכי, מגדולי עיר זאלקווא, שהיה נקרא ע"ש חותנו ה"ר אריה הכהן בשם "ר' מרדכי ר' ליבש" (במגילות"ס שנדפסה בראש ס' שפתי צדיקים). ר' מרדכי היה בן משפחה של

לתולדות הקהילות בפולין

רבנים מצוינים גדולי הדור אנשי השם. אביו הרב הגדול מו"ה ישראל איסרל פרנס דד"א מעיר לובלין, היה בנו של הגאון מו"ה משה ר' יצחק ר' בונמש בעל מהדורא בתרא, חתן הגאון מהרש"א ונכד הגאון רבנו הרמ"א זצ"ל. (בזה תבין מה שמייחס עצמו בעל ספר "דבר המלך" (עיין עליו להלן) לנכד הגאון בעל מהדורא בתרא והמהרש"א ז"ל).

הג"מ צבי הירש היתה לו בת אשת הנגיד המופלג ר' יוסף ישראל מבאליחוב, אשר ילדה לו בן גדול בתורה ומופלג בחסידות, הוא הרב הגאון המקובל מו"ה אברהם מבראדי, אשר לקח לו לאשה את בת הרב הגאון מו"ה מרדכי מארדיש אבד"ק פאריצק אשר כתב ביאור על הספר מהר"ם שיף ונדפס יחד במקומו בכל הוצאות הש"ס. ונח נפשיה דרב מרדכי בעיר פאריצק בשנת תקע"ז, ושם מנ"כ. — עוד בשחרות ימיו ויסע אברהם מבראדי ארץ מולדתו הלך ונסוע הנגבה למדינת איטליא וקבע דירתו בעיר ליוורנא. שמה הדפיס את ספרו דבר המלך, ב"ח על תרי"ג מצוות בדרך פרד"ס ורובו ע"פ קבלה וגם איזה פלפולים בלשונות הרמב"ם להבין פסקיו (ליוורנא תקס"ה). את"כ קבע דירתו בעיר פירארא וישב שם ערך שלושים שנה על התורה ועל העבודה יומם ולילה, והיה מתענה כל ימי השבוע הרבה שנים רצופות, והיה מופלג בזקנה ובחכמת הקבלה. וימת שם אברהם זקן ושבע ימים בהיותו בן שמונים ושמונה שנים סמוך לימי חנוכה בשנת תקצ"ז, ושם מנ"כ (כנ"י פין עמ' ח').

ג. הגאון המפורסם מופת הדור מו"ה (יעקב) יצחק בן הרה"ג מו"ה יקותיאל זלמן הלוי, למשפחת סג"ל חריף (עיין למעלה אצל אפטא הערה 29), אשר העמידה לישראל הרבה רבנים ומהם גדולי הדור הנודעים לשם ולתהילה. ואלה תולדות יצחק: יצחק נולד בשנת תע"ה בערך, כנראה בעיר זרהביטש, במקום אשר שימש שם אביו ברבנות, ונקרא יצחק ע"ש אבי אמו הקצין ר' יצחק איצק מזאלקווא, בן הנגיד ר' שמואל זנוויל, בן הקצין ר' יצחק מזאלקווא, בן הגאון אבד"ק וויז' 5. בהיות עוד הנער נער ניכר כי לגדולות נוצר, כי חונן היה מאת ההשגחה בכשרונות געלים, בשכל חד וחרף ותפיסה מהירה עד מאד. בהיותו מופלא הסמוך לאיש נשא אשה את בת הרב הגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל איטינגא אבד"ק לבוב (עי' למעלה אצל אפטא הערה 31). בן י"ז שנה היה בעת אשר נתקבל לאבד"ק דוקלא, ושם יצא טבעו בעולם לגאון ולתפארת כי הוא מרבני גדולי הדור. ויהי אחרי מות הכהן הגאון מו"ה ברוך כהנא ר"פ אבד"ק פיורדא, ובשנת תק"ז כאשר עלתה שאלת הרבנות של עיר זו על הפרק, אז היה הוא ג"כ בין העומדים להיבחר בתור רב ואציל, בין הגאונים מו"ה יהונתן אייבשיץ אבד"ק אה"ו, מו"ה

5 משער אני כי הוא הג"מ מרדכי גומפרד, ולא הג"מ יעקב טעמרילש, בעבור קרא הקצין ר' יצחק מזאלקווא לבנו בשם גומפרד ע"ש אביו ז"ל (ראה מגיו"ח אודות משפחת היילפרין, מאת הג"מ שלמה יצחק היילפרין אבד"ק טרניפול).

יצחק הלוי איש הורוויץ אבד"ק הורחוב, ומו"ה דוד הלוי שטרויס. רוב דעות מכולם היה לו להג"מ יהונתן אייבשיץ, אבל יען כי הוא מיאן בדבר ולא רצה לעזוב את כס הרבנות של ערי אה"ו, בעבור זה נבחר הג"מ דוד שטרויס אב"ד שהיה השני לו במנין רוב דעות. וכן אחרי מות הגאון בעל פנ"י בעיר פפד"מ היה ג"כ בתוך מנין הרבנים אשר עמדו להבחר בתור אב בית דין ור"מ שם. בעת המחלוקת הגדולה בין הגאון יעב"ץ ובין הגאון מהר"י אייבשיץ אודות הקמיעות, עמד בתחילה לימין הגאון יעב"ץ, כי ריח של ש"ץ היה נודף מן הקמיעות. אולם אח"כ כאשר כתב אליו הגאון מהר"י אייבשיץ ארוכות בהתנצלות כי היה כותבם, ונתן פירוש עליהם, אז חזר מדעתו ועמד לימין צדקו, ואדרבה, הטיל חרם חמור על הדוברים על הצדיק מהר"י אייבשיץ עתק, כאשר נדפס בלוחות העדות, ועליו נרשם "הרב הגאון המובהק בחכמה מהר"י אב"ד דק"ק דוקלא". בשנת תקי"ט נתמנה לאבד"ק צילץ אשר במדינת שלעזיא, ומשם נתקבל שוב לאבד"ק פרעשבורג, ונח נפשיה דרב יצחק שם במבחר שנותיו בהיותו כבן חמישים שנה בשנת תקכ"ה לפ"ק, ושם חלקת מחוקק ספון. הניח אחריו חידושים על ג' בבות בשם אמרי רברבי, וספר מעיני ישועה דרושים בדרך פלפול חריף ועצום מאד. סידר אותם בן בתו הרה"ג מו"ה שמואל שמעלקא יהודה לייב אבד"ק דעמביץ, בומסלא, והוא הוסיף חידושים ודרושים מדיליה. נדפסו ספרים אלה רק בזמנו אלה (עיין למעלה אצל אפטא הערה 29 ובספרי כתבי הגאונים עמ' מ"ח).

ד. הרב הגאון מו"ה יהודה לייב הלוי, בן ה"ר זאב וואלף העליר מדאברין, למשפחה המיוחסת "סג"ל העליר וואלירשטיין", נין ונכד להגאון מו"ה יום טוב ליפמן העליר בעל תיו"ט. מתי נתמנה לאבד"ק דוקלא וכמה שנים שימש שם ברבנות אין אנו יודעים. משם נתקבל שוב לאבד"ק יערסלאב. בשנת תקל"ח, בשבתו על כס הרבנות שם, נשא ונתן עם הרב הגאון מו"ה אהרן הלוי איטינגא אבד"ק רישא ותשובותיו אלו נדפסו בזמנינו אלה בס' שדה יהושע סי' ס"ג, שחיבר אחד מנכדיו הרה"ג ר' יהושע העשיל וואלרשטיין ראש ב"ד בעיר רישא (ראה במגיוח"ס שנדפס בראש ס' כרם יהושע מאת הנ"ל, אות א').

ה. הרב הגאון מו"ה חיים יעקב שטרויס, בן הרה"ג מו"ה אברהם אבד"ק טיטשין. זה האחרון היו לו שני אחים רבנים, ה"ה הרה"ג מו"ה שמואל אבד"ק דינוב, ומו"ה מאיר אבד"ק חירוב, והם היו מיוצאי חלציו של הגאון מו"ה יוסף כ"ץ מקראקא, מת"ס שו"ת שארית יוסף, ונצר משרשי הגאון בעל תוס' יו"ט ושל רבנו בעל "טורי זהב". ונח נפשיה דרב חיים יעקב בשנת תקל"ו (תקע"ג?) בעיר דוקלא, ושם מנ"כ. מתולדותיו ידענו כי ארבע בנות היו לו, ואלה הם חתניו לוקחי בנותיו: האחד הוא ה"ר פנחס מעיר סטאבניץ. השני ה"ר מרדכי מהרניספאלי. השלישי ה"ר יצחק מאיר בן הרב הגאון הנערץ והנקדש בקהל חסידים מו"ה אברהם יהושע העשיל אבד"ק אפטא (ע"ע אצל אפטא סי' י"ח). הרביעי הנגיד ר' מרדכי

לתולדות הקהילות בפולין

אוצר החכמה

יהושע וויינבערג מדוקלא, אשר אביו ר' משה וויינבערג מעיר פלאנטשע [וימת משה ביום כ' אדר ראשון שנת תר"ה בעיר דוקלא, ושם נקבר] היה בנו של ר' מאיר וויינבערג למשפחת תאומים-פרענקיל, אשר אביו שינה שם משפחת תאומים על שם וויינבערג (ראה למעלה אצל אפטא הערה 17). ה"ר מרדכי יהושע זכה לבן גדול בתורה, הוא הרב הגאון מו"ה אברהם יצחק וויינבערג, שנולד בשנת תקס"ה בעיר דוקלא, מגדולי תלמידיו של הגאון מו"ה צבי הירש העליר אבד"ק אובין ישן, מח"ס טיב גיטין, אשר מצא חן בעיניו. בעבור זה נתן לו את בתו לאשה. אחרי מות חותנו נתמנה בהשתדלות הגאון בעל חת"ס לאבד"ק פרייטשטאדט. בשנת תר"ד נתמנה שוב לאבד"ק קליינווארדיין. ונח נפשיה שם ביום י"ב חשוון שנת תרמ"ה לפ"ק. אחרי מותו נדפס ממנו ס' פני יצחק, חדושים על הש"ס (מונ"קאטש תרנ"ב).

ו. הרב הגאון מו"ה יצחק אייזיק הלוי ווייס מאן, בן הרב הגאון מו"ה יעקב הלוי ברייטבארט אבד"ק מיץ, גין ונכד להגאון מהר"ל מפראג, יען דודו של הג"מ יעקב היה הרב הגאון מו"ה משה הלוי חריף למשפחת ברנדיס (ראה תח"ח 1234567) מ"ש אודותיו במאמרי "עיר בומסלא ורבניה" שנדפס באוצר החיים, שנה ח, עמ' כ"ד), בנו של הרב הגאון מו"ה יעקב הלוי אבד"ק זאריק במדינת פולין, וזה האחרון היה בנו של הרב הגדול מו"ה שמעון הלוי ברנדס מפראג בן ה"ר שמואל הלוי ברנדס ראש ומנהיג בפראג, אשר אביו הקצין ר' שמעון הלוי ברנדס פרימוס בעיר פראג לקח לו לאשה את גיטל בת הגאון מהר"ל מפראג (מגיוח"ס שנדפס בראש ס' עורה שחר, ובהקדמת ספר אגרת מחלת, ומג"י למהר"ל מפראג). הג"מ יצחק אייזיק הלוי לקח לו לאשה את בת ה"ר בנימין זאב הכהן מעיר אפטא (ע"ע אצל עיר אפטא ורבניה הערה 14). ויען אשתו היתה ממשפחת "לנדא", בעבור זה חתמו עצמם בניו ע"ש משפחת אמם בשם "לנדא". בשנת תקמ"ב כבר ישב על כס הרבנות בעיר דוקלא, כי בשנה ההיא ביום ז' לחודש שבט שנת תקמ"ב הסכים שם ע"ס נעימה קדושה הנהגות ישרות שחיבר הרב הגאון מו"ה יוסף יאסקי אבד"ק דובנא (לבוב תק"ס), וביום ה' תשרי תקנ"ה ע"ס פני יצחק (לבוב תקנ"ה). וימת שם יצחק אייזיק הלוי בשנת תקס"ד בעיר דוקלא, ושם מג"כ.

ז. הרב הגאון מו"ה יהושע יצחק יאיר-הורוויץ. אביו ה"ר יעקב מבראדי היה בנו של ה"ר שאול משם (בן הגאון מו"ה זאב וואלף אבד"ק הרובשוב), אשר לקח לו לאשה את טאבא בת אא"ז הגאון המפורסם מו"ה יצחק הלוי איש הורוויץ אבד"ק אה"ו, ועל שם משפחת זקינו זה היה חותם שם משפחתו "הורוויץ". בשחרותו שימש ברבנות זמן מה בעיר דוקלא. אח"כ נתמנה לאבד"ק לבוב תוך העיר. ובסוף ימיו נתקבל שוב לאבד"ק זוראוונא. וימת שם יהושע ביום ה' ט"ז לחודש כסלו שנת תרי"א. אחרי מותו נדפס ממנו ספר אמונות ודעות (לבוב תרי"ח).

ח. הרב הגאון החריף מו"ה יעקב הכהן גוטווייט, מיחוסי כהונה. אביו

ה"ר אליעזר ליזר הכהן, מנכבדי עיר מאשטשיסק הסמוכה לפרעמישלא, היה בן הרב הגדול מו"ה משה רפאל כ"ץ אבד"ק באבוב, ואביו של זה האחרון היה ה"ר מרדכי כ"ץ מעיר קראקא, בנו של ה"ר יקותיאל זלמן כ"ץ מטרנינגראד, בן ה"ר משה זאב כ"ץ מעיר סטריא, אשר אביו הרב הגאון "חסיד שבכהונה" (לשון אזולאי בשה"ג אות ל' סי' ט"ז) מו"ה יהודה לייב כ"ץ היה בנו של הגאון המפורסם מו"ה אפרים כ"ץ, מח"ס שו"ת "שער אפרים", אבי אמו של זקני הגאון בעל "חכם צבי". הג"מ יעקב כ"ץ היה מגדולי תלמידיו של הגאון מו"ה יעקב מליסא בעל "חוות דעת" אשר האציל מחכמתו עליו, ונתן לו הורמן ורשותא לדון ולהורות כדת של תורה, ולשמש ברבנות באחת הקהילות. ונח נפשיה דרב יעקב במבחר שנותיו בשנת תר"ח בעיר דוקלא, ושם מנ"כ. הספידו הגאון מו"ה אברהם יקותיאל ענזיל אבד"ק סטריא, ונדפס בספרו "שו"ת מהרי"א ענזיל" (לבוב תרמ"ב) דף צ"ט. דבר חידוש מובא ממנו בשו"ת שואל ומשיב מהדורא תליתאה (ראה מ"ש למעלה אצל עיר אפטא הערה 29).

ט. הרב הגאון מו"ה נתן יהודה לייב אשכנזי, מנכדי הגאון בעל "חכם צבי". אביו ה"ר גרשון אשכנזי לקח לו לאשה את בתו של הרב הגאון מו"ה יעקב משה אבד"ק זברוב (אבי הגאון מליסא בעל "חוות דעת"), אשר אביו הרה"ג מו"ה נתן אשכנזי מבראדי היה בנו של זקני הגאון "חכם צבי" ⁶. ה"ר גרשון אשכנזי גירש את אשת נעוריו אחרי אשר ילדה לו את הג"מ נתן יהודה לייב, והוא נשאר אצל אמו, ואחרי אשר הלכה והיתה לאיש אחר נתגדל בנה הג"מ נתן יהודה לייב אצל דודו זקניו הגאון בעל חוות דעת, והיה מתלמידיו המובהקים אשר העמיד בילדותו, והאציל מחכמתו עליו וסמך את ידיו עליו כי ראוי לדון ולהורות ולסמיכת חכמים ולהשתמש ברבנות באחת מערי יהודה במדינות שונות. בשחרותו נתמנה יהודה לייב לאבד"ק פאטיק אשר במדינת גאליציא בהשתדלות דו"ז הגאון מליסא, והוא נסע עמו בפעם ראשונה לחנכו ברבנות שם. משם נשא ונתן עם רבני גדולי הדור בענינים הנוגעים להלכה למעשה, ותשובות אליו נדפסו בשו"ת חת"ס ובשו"ת מהרי"א ענזיל אבד"ק סטריא (לבוב תרמ"ד, סי' כ"ח, כ"ט), בשו"ת מהרי"א כהן ח"א (חיו"ד סי' ח'), ובשו"ת יד יוסף (סיגעט תרל"ד, סי' קט"ז). בשנת תר"ה כבר ישב על כסאו שם, כי בשנה ההיא החליף משם שו"ת עם הג"מ ענזיל אבד"ק סטריא. ואחרי אשר שימש ברבנות זמן מה נתקבל שוב לאבד"ק דוקלא. אולם שם לא מצא המנוחה שהיה רוצה בה, כי בעת ההיא נתפשטה שמה החסידות שהיתה למורת רוחו, כי חדשות שנאה נפשו, והם מררו את חייו, ויריבו אתו כל זמן שבתו שם. וכאשר היה כס הרבנות של עיר טיסמניץ פנוי נתמנה שם לאבד"ק ור"מ, ושם ישב בהשקט ובבטח עד יום פקודתו הוא יום כ"ט לחודש טבת שנת תר"ך. אחרי מותו נדפס ממנו ס' מאורות נתן,

לתולדות הקהילות בפולין

דרושים על תנ"ך (דראָהביטש תרס"ד) (ראה מ"ש למעלה אצל עיר אפטא הערה 29 שם).

י. אחרי נסיעתו של הרב יהודה ליב הנ"ל מדוקלא וכס הרבנות נשאר פנוי בלי רב ואב"ד, בא הגאון המפורסם מו"ה חיים הלברשטאם אבד"ק צאנז עם אחיו הרה"ג מו"ה אביגדור אשר היה בעת ההיא אבד"ק באבוב, וצוה לחסידיו אנשי בריתו שיקבלו את אחיו לאב"ד בעירם. אף שרוב אנשי העיר ההיא לא נחה דעתם מזה, כי בדעתם היה לקבל עליהם את הרה"ג מו"ה בנימין וואַלף אבד"ק זמיגראד לאב"ד בעירם, אבל מי הקשה אליו וישלם, ולא יהיו שום איש להעזיז פניו ולעשות איזה דבר נגד רצונו. ובכך נתקבל הג"מ אביגדור לאבד"ק דוקלא בפקודת אחיו הגאון מצאנז. וימת שם אביגדור בשנת תרל"ז שנה אחת אחרי מות אחיו הנזכר.

הרב ר' אביגדור היתה לו בת אחת יחידה אשר היתה לאשה לבן הרב ר' דוד ה"ש אבד"ק קשאנוב, בנו של דודה הגאון מצאנז. בהשתדלות בן דודה הרה"צ מו"ה יחזקאל שרגא ה"ש אבד"ק שינאווי נתמנה בעלה לאבד"ק דוקלא, למרות רצון רוב אנשי העיר ההיא, רק בכפיה של דודו משינאווי. ויען כי לא היה ראוי לאותה איצטלא, נתמנה הרב הגאון מו"ה שמואל ענגיל, אשר היה לפניו אבד"ק בילגורייא, לראש מתא דיין ומו"ץ שם לדון ולהורות כדת של תורה. וכאשר נתקבל לאבד"ק ראדאמישלא, אז גידלו את הרב הגאון מו"ה דוד טעבלי זעהמאן לריש מתא לדיין ומו"ץ במקומו עד היום הזה.

אלה הם רבני עיר דוקלא הנודעים לנו אשר שימשו שם ברבנות מזמן ראשון עד זמן אחרון.